

CAMIEL HAMANS
ROBERTUS DE LOUW

SAMENSTELLINGEN IN HET NEDERLANDS EN POOLS – EEN VERGELIJKENDE ANALYSE EN ENIGE SUGGESTIES VOOR HET TAALONDERRICHT

INLEIDING

Doorgaans wordt bij het leren van een tweede of van een vreemde taal de nadruk gelegd op de verschillen tussen de moedertaal en de aan te leren taal. De vraag die in deze bijdrage gesteld wordt is of het leerproces niet vergemakkelijkt wordt als de nadruk op overeenkomsten wordt gelegd. Verschijnselen die overeenkomen hoeven dan namelijk niet expliciet meer geleerd te worden.

Als aanzet tot een didactiek die uitgaat van overeenkomsten wordt hier een beperkte analyse gepresenteerd van samenstellingen in het Nederlands en het Pools. De analyse van de verschijnselen in beide talen streeft niet naar volledigheid, maar is slechts bedoeld om te laten zien in hoeverre het woordvormingsproces van samenstelling in deze talen overeenkomt.

Dr. CAMIEL HAMANS, is associate secretary-general of het Comité International Permanent des Linguistes, CIPL, de wereldorganisatie van taalkundigen. Hij is daarnaast fellow van de Wiardi Beckman Stichting, de think tank van de Partij van de Arbeid in Den Haag. Hij doceerde Nederlandse taalkunde in Amsterdam, Leiden en Poznań en vervulde leidinggevende functies in de journalistiek en de sociaal-democratische fractie van het Europees Parlement. Zijn onderzoek richt zich op het snijveld van morfologie en fonologie, op de geschiedenis van de taalkunde en de Europese Oost-West-betrekkingen; e-mail: hamans@telfort.nl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1568-4703>.

Dr. ROBERTUS DE LOUW, is al 14 jaar verbonden aan de Adam Mickiewicz Universiteit te Poznań (Vakgroep Nederlandse en Zuid-Afrikaanse Studies), waar hij taalkunde en Praktisch Nederlands doceert. Zijn interessegebieden zijn taalverwerving, meertaligheid, taalattitudes en taalbewustzijn. Correspondentieadres: Zakład Studiów Niderlandzkich i Południowoafrykańskich UAM, Collegium Heliodori Święcicki, ul. Grunwaldzka 6, 60-780 Poznań, Polen; e-mail: rdelouw@amu.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9043-902X>.

Gekozen is voor samenstelling, omdat in een traditionele opvatting van samenstelling dit proces in het Pools en andere Slavische talen nauwelijks voorkomt.

[E]arly researchers investigating the process of composition express a strong conviction that the word-formation mechanism known as compounding is uncharacteristic of Slavonic languages [...]. For them compound words in Polish are products of calquing, direct borrowing and copying of non-native word-formation patterns, particularly German. (Kolbusz-Buda, *Compounding* 13-14)

Als dit correct zou zijn, leidt dit voor studenten Nederlands, die een Slavische taal en in het bijzonder Pools als moedertaal hebben, onvermijdelijk tot grote problemen, daar het Nederlands, net als het Duits en het Engels, overvloedig gebruik maakt van samenstellingen.

Dutch is famous for its productive compound formation. Dutch native speakers easily make new compounds on the spot, and they also easily embed compounds in compounds leading to sometimes rather complex structures such as (1)

(1) *weersvoorspellingsdeskundigencongres*
 weather.forecast.experts.conference

A look at a random front page of a Dutch nationwide newspaper (*NRC-Handelsblad* 17 February 2007) yielded seven new compounds, 'new' in the sense that they could not be found in the most common Dutch dictionary (Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal). Compound formation is without doubt the most productive morphological process in the language. (Don 370)

In dit artikel geven we nu eerst, na een zeer summiere uitleg van het begrip samenstelling, een kort overzicht van de wijze waarop samenstellingen in het Nederlands gevormd worden. Vervolgens komt de vraag aan de orde of het Pools samenstellingen kent. Nadat deze vraag positief beantwoord is, volgt een beperkte analyse van de wijze waarop samenstellingen in het Pools gevormd worden. Aan het eind van dit deel van deze bijdrage worden de overeenkomsten tussen de beide woordvormingsprocédés schematisch samengevat. In het slotdeel van dit artikel wordt vervolgens uiteengezet waarom het didactisch gezien profijtlijker is de nadruk te leggen op overeenkomsten tussen verschijnselen in verschillende talen dan op de verschillen.

1. SAMENSTELLING

In een studie over de mogelijkheid of onmogelijkheid samenstelling, of zoals het in de Engelstalige vakliteratuur heet *compounding*, te definiëren, beschrijft

Ten Hacken (97-98) hoe enerzijds een woordenboekmaker als Chambers (1998) een samenstelling eenvoudigweg beschrijft als *a word made up of two or more words*, terwijl anderzijds Lieber en Štekhauer in hun handboek over *compounding* moeten toegeven dat het niet altijd mogelijk is

[to] make a clear distinction between compound words on the one hand and derived words and phrases on the other. (4)

Dressler (24) stelt zelfs, citeert Ten Hacken, dat een waterdichte definitie onmogelijk is. Er zijn altijd uitzonderingen en onduidelijke overgangsgevallen naar niet-samengestelde woorden. Bovendien is een definitie van samenstellingen theorie-gebonden. Dit moge juist zijn, het sluit echter niet de mogelijkheid uit om het eens te worden over duidelijke gevallen van samenstelling en die te analyseren. Daarbij kan als een vuistregel de omschrijving gehanteerd worden die Booij en Van Santen geven: “Samenstellingen of composita zijn woorden waarbij twee of meer woorden worden gecombineerd” (151). Deze heuristische omschrijving wordt algemeen aanvaard, zoals blijkt uit Marchand’s, Bauer’s en Booij’s definities:

[W]hen two or more words are combined into a morphological unit, we speak of a compound. (Marchand 11)

Compounding: The formation of a new lexeme by adjoining two or more lexemes. (Bauer 40)

[I]n compounding two or more lexemes are combined into a new lexeme. (Booij 142)

Bauer en Booij gebruiken het woord *lexeem* omdat samenstellingen niet per se opgebouwd hoeven te zijn uit woorden; in het Tsjechisch bijvoorbeeld vormen stammen van woorden de basis voor samenstelling (Lieber en Štekhauer 5). Maar ook in het Nederlands hoeft het vrij voorkomende woord niet altijd het uitgangspunt te zijn voor samenstelling. De samenstelling *aardappel* bestaat immers uit de delen *aard* en *appel*. De vorm *aard* komt in tegenstelling tot *aarde* niet als vrije vorm in deze betekenis voor (Booij 142). Don (370) gaat zelfs een stap verder door te claimen dat samenstellingen in het Nederlands altijd plaats vindt op basis van woordstammen.

Samenstellingen vertonen karakteristieke kenmerken, zowel formeel als semantisch. In een vergelijkende studie waarbij het Duits, een taal die qua samenvattingen zeer met het Nederlands overeenkomt, het uitgangspunt was, heeft Donalies (76) samenstellingen vergeleken in Germaanse, Romaanse, Slavische, Fins-Oegrische talen en in het Nieuwgrieks en komt daarbij tot een aantal criteria waarvan er, zoals hierna zal blijken, ook een aantal in het Nederlands en het Pools voorkomen. De nadruk zal hier daarbij liggen op het

hoofd van de samenstelling, het klemtoonpatroon, de inflectie als een geheel en de verbindingsklanken.

2. NEDERLANDS

2.1 VERSCHIL WOORDGROEP – SAMENSTELLING

Voordat er gekeken kan worden naar mogelijke definiërende eigenschappen van samenstellingen in het Nederlands, zal eerst onderzocht moeten worden of er inderdaad een wezenlijk verschil bestaat in het Nederlands tussen samenstellingen en woordgroepen. Immers woordgroepen kunnen ook beschreven worden als een opeenvolging of combinatie van twee of meer woorden.

(1) <u>Woordgroep</u>	versus	<u>Samenstelling</u>
blauwe kous		blauwkous
zwarte rok		zwartrok
groene boeken		groenboeken
kleine kinderen		kleinkinderen

Deze voorbeelden maken duidelijk dat er een helder betekenisverschil bestaat tussen op elkaar gelijkende woordgroepen en samenstellingen.

- (2) blauwe kous: kous van een bepaalde kleur
blauwkous: spotnaam voor een geleerde vrouw
- (3) zwarte rok: kort kledingstuk voor vrouwen van een bepaalde kleur
zwartrok: spotnaam voor RK geestelijke
- (4) groene boeken: boeken met een groene omslag, ook wel boeken die gaan over natuurbeheer of milieubescherming
groenboek: document van de Europese Commissie dat uitnodigt tot een debat over een beleidsvoornemen
- (5) kleine kinderen: kinderen die nog jong zijn en dus klein
kleinkind: kind van een zoon of een dochter

Samenstellingen zijn in tegenstelling tot woordgroepen vaste, onscheidbare combinaties geworden, zoals blijkt uit (6).

(6) rode kous		*roodkous
witte rok		*witrok
paarse boeken		*paarsboeken
grote kinderen		*grootkinderen

De hierboven in (1) gepresenteerde voorbeelden laten zien dat de woorden uit de kolom samenstelling zich niet alleen tot vaste eenheden hebben ontwikkeld – en daarom in het Nederlands ook aaneengeschreven moeten worden – maar ook een vorm van semantische specialisatie hebben ondergaan, zoals de omschrijvingen (2) tot en met (5) bewijzen.

Naast deze semantische en orthografische verschillen, zijn er ook formele verschillen (7). De adjectieven in de woordgroepen zijn verbogen, of anders gezegd vertonen flexie-uitgangen, terwijl dat in de samenstellingen niet mogelijk is.

- (7) flexie
 blauwe kous
 zwarte rok
 groene boeken
 kleine kinderen

Een ander opvallend verschil is de klemtoon.

- (8) bláuwkous blauwe kóus
 zwártrok zwarte rók
 gróenboek groene bóeken
 kléinkind kleine kínderen

In samenstellingen ligt het woordaccent in bijna alle gevallen op de eerste lettergreep. Er zijn een paar uitzonderingen, zoals *stadhúis*, *boerenzóon* en *wereldnatúurfonds* (zie Booijs en Van Santen 156; Don 379-380). Woordgroepen vertonen geen specifiek woordaccent, hun accentuering is afhankelijk van de zin waarin ze voorkomen en van de mate van semantische nadruk, maar als er geen sprake is van contrasterende klemtoon, ligt het accent op het zelfstandige naamwoord dat het rechterdeel uitmaakt van de woordgroep en niet op het linkerdeel.

2.2 OVERIGE KENMERKEN VAN NEDERLANDSE NOMINALE SAMENSTELLINGEN

In wat hierna volgt beperken we ons tot nominale samenstellingen en dan nog voornamelijk tot N+N-samenstellingen. Niet omdat andere samenstellingen niet voorkomen in het Nederlands – adjectivische samenstellingen bestaan ook, zie bijvoorbeeld *autovrij*, *donkerrood*, en het Nederlands kent ook twee kleine niet productieve groepjes verbale en prepositionele samenstellingen – maar omdat nominale samenstellingen aanzienlijk talrijker zijn dan adjectivische. Booijs en Van Santen hebben dit nagegaan.

Van de 89.000 gelede Nederlandse adjectieven, nomina, verba en adverbia in het CELEX-bestand [het grootste digitale corpus van het Nederlands] zijn ruim 63.000 samenstellingen, de meeste daarvan, namelijk ruim 55.000 nominale. (159)

Nominale samenstelling is bovendien niet alleen erg frequent, maar ook het meest productieve woordvormingsproces qua Nederlandse samenstelling (Booij 143). Omdat hier niet naar een volledige beschrijving en analyse gestreefd wordt, maar slechts naar een exemplarische behandeling die tot mogelijk nuttige inzichten voor de vreemde-taaldidactiek kan leiden, beperken we ons hier tot nominale samenstellingen.

Samenstellingen hebben, een enkel beperkt type uitgezonderd waarover straks meer, geen willekeurige volgorde:

(9)	vensterglas	glasvenster
	wagenmarkt	marktswagen
	menskracht	krachtmens

Er is een wezenlijk betekenisverschil tussen de woorden in beide kolommen (9). *Vensterglas* is glas dat gebruikt wordt voor ramen, terwijl een *glasvenster* een raam is dat gemaakt is van glas. Een *wagenmarkt* is een markt waarop wagens te koop aangeboden worden, terwijl een *marktswagen* een wagen is die gebruikt wordt voor specifieke doeleinden op een markt. *Menskracht* is kracht die door mensen uitgeoefend kan worden, terwijl een *krachtmens* een persoon is die veel kracht heeft. Kortom: het rechterdeel van samenstellingen is qua betekenis het belangrijkste. Een *huisdeur* bijvoorbeeld is een type deur en niet een bepaald soort huis. Er bestaat dus een hiërarchische ordening: het rechterdeel is semantisch het hoofd.¹ Het rechterdeel is ook formeel het hoofd, zoals blijkt uit de volgende voorbeelden.

(10)	Adjectief	+ N	sneltrein
(11)	Verbum	+ N	strooimand
(12)	Prepositie	+ N	bijvrouw
(13)	Adverbium	+ N	nacompetitie
(14)	Numerale	+ N	tweeklank

¹ Samenstellingen van het type dat gepresenteerd is in (9) waarbij het rechterdeel de semantische categorie bepaalt waartoe de samenstelling behoort, worden endocentrische samenstellingen genoemd. Daartegenover staan exocentrische samenstellingen. Dit zijn samenstellingen waarbij het rechterlid semantisch gezien niet het hoofd is. Een *roodhuid* is geen huid, maar een achterhaalde pejoratieve aanduiding voor 'Indiaan'. Een *roodborst* is geen borst, maar een vogel en een *snotneus* geen neus, maar iemand die nog geen ervaring heeft. Hier is sprake van metonymie en van een pars pro toto, een deel staat voor het geheel, in het bijzonder. Formeel is er echter ook in deze gevallen sprake van een hoofd. *Roodborst* is een zelfstandig naamwoord, en de combinatie *het snot + de neus* leidt tot de samenstelling de *snotneus*.

In al deze voorbeelden bepaalt het rechterlid de betekenis categorie: *sneltrein* is een soort trein, een *strooimand* is een mand van waaruit bloemen gestrooid worden of snoepgoed, een *bijvrouw* is een tweede, derde of nog verdere nevenechtgenote, een *nacompetitie* is een competitie die gespeeld wordt na de hoofdcompetitie en een *tweeklank* is een klank die bestaat uit twee elementen. Maar het gaat niet alleen om de betekenis in deze gevallen. Al deze voorbeelden zijn samengestelde zelfstandige naamwoorden. Voor de volledigheid: *strooimand* laat zien dat samenstelling in het Nederlands gebeurt op basis van de stam, van het werkwoord *strooien* in dit geval. Ook blijkt het rechterlid te bepalen welke meervoudsuitgang de samenstelling krijgt: het is *sneltreinen* met de meervoudsuitgang *-en*, vanwege *trein/treinen* en *nacompetities* omdat het meervoud van *competitie* *competities* is, dus met *-s*.

Naast de combinaties, die gepresenteerd zijn in (10)-(14), kent het Nederlands ook N+N-samenstellingen,

- (15) brood + mes broodmes
 water + fiets waterfiets
 vrouw + persoon vrouwspersoon

De groep N+N is het talrijkst. Daarom beperken we ons in deze beschrijving en niet uitputtende analyse tot deze groep. Ook is het rechterdeel, kortweg het hoofd genoemd, formeel bepalend voor het geslacht van de samenstelling.

- (16) het huis + de deur → de huisdeur
 het meisje + de school → de meisjesschool
 het paard + de stal → de paardenstal

Ook al is het eerste lid onzijdig en heeft het daarom *het* als lidwoord, de uiteindelijke samenstelling krijgt het geslacht van het rechterdeel; dus *de*. Bovendien bepaalt het rechterdeel ook de meervoudsuitgang (zie ook De Haas en Trommelen 373).

- (17) stadschool stadscholen *stedenscholen
 kindvrouw kindvrouwen *kinderenvrouwen
 graansilo graansilo's *granensilo
 busstation busstations *bussenstation
 partijcentrum partijcentra/-centrums *partijencentrum
 dorpسمuseum dorpsmusea/-museums *dorpenmuseum

Een verdere bijzonderheid van nominale samenstellingen is dat ze recursief zijn. Don (371) geeft als voorbeeld *weersvoorspellingsdeskundigencongres*, dat als volgt opgebouwd is:

- (18) weer + voorspelling → weersvoorspelling
 (19) weersvoorspelling + deskundigen → weersvoorspellingsdeskundigen
 (20) weersvoorspellingsdeskundigen + congres → weersvoorspellingendeskundigen-
 congres

Deze specifieke bijzonderheid, die met name samenstellingen in het Duits en het Nederlands kenmerkt omdat er theoretisch gezien geen eind lijkt te komen aan de mogelijke recursiviteit in deze talen, is in het normale taalgebruik weinig relevant.

Veel belangrijker is een fenomeen dat al in enige van de hiervoor gepresenteerde voorbeelden te zien is, en dat is de verbindingsklank. Noodzakelijk is die niet in het Nederlands, zoals blijkt uit:

- (21) hoofddoek
 kaasmeisje
 partijlid

Er zijn evenwel evenveel voorbeelden te geven waarin een verbindingsklank, *linking element* in het taalkundige jargon, wel vereist is:

- (22) kalfsvlees
 dorpsarts
 bedrijfsbrandweer
- (23) huizenmarkt
 bloemenmeisje
 huisjesmelker
- (24) runderragout
 kinderpartijtje
 eierstruif

Zoals deze voorbeelden laten zien, bestaan er drie verbindingselementen in het Nederlands: *-en* (= ə), *-s* en *-er*. De regels voor deze tussenklanken – of voor het niet optreden van een tussenklank – zijn uitermate gecompliceerd en niet waterdicht. Er zal hier dan ook niet meer dan een aanduiding gegeven worden van de systematiek (zie voor meer details De Haas en Trommelen 378-379; Booij en Van Santen 163-170). Het probleem bij de verbindingsklanken is dat er een aantal zaken door elkaar lopen. Een deel van de verbindingsklanken gaat terug op oude naamvals- of meervoudsvormen, of is ontstaan naar analogie van woorden met deze flexievormen en een ander deel lijkt voor te komen uit fonologische welgevormdheidseisen. Duidelijk is wel dat de keuze van het eventuele verbindingselement bepaald wordt door het linkerdeel.

- (25) runder- of kippenragout
 en niet * runden- of kipperragout
 dames- of herenhoeden
 en niet * damen- of heershoeden
 varkens- of paardenstal
 en niet * varken of paardsstal

Op het eerste gezicht lijkt de keuze van een verbindingsklank samen te hangen met de mogelijke meervoudsuitgang van het linkerlid, maar dit leidt niet tot een verplichte verbindingsklank, zoals de voorbeelden in (26) laten zien.

- (26) rundvlees
 dameruïl
 paardwïf

Het feit dat een verbindingsklank in het Nederlands mogelijk is, maar niet verplicht, is een van de bekende struikelblokken bij het leren van Nederlands. Gelukkig is er wel enige systematiek te ontdekken, als er eenmaal sprake is van een tussenklank. De keuze voor *-en* (= ə), *-s* or *-er* is niet willekeurig, maar, zoals reeds eerder gezegd, de beregeling is niet honderd procent sluitend. Er zijn een aantal idiosyncratische gevallen en daarom spreekt men in die geval liever niet over regels, maar over tendensen. Booij en Van Santen (168-169) vatten de tendensen als volgt samen:

/ə/ kan alleen optreden bij woorden die een meervoud op *-en* hebben
 (*paardenbloem*, *zonnenschijn*,² *bessenjam*, *kippendief*)

/s/ kan optreden:

- bij woorden die een meervoud op *-en* hebben
 (*regeringsdeelname*, *dorpscafé*);
- bij woorden die geen meervoud hebben (*eeuwigheidswaarde*,
beleidsmaker, *hongersnood*)

/s/ is verplicht:

- na een diminutief als linkerlid (*bolletjestrui*, *ruitjespapier*)
- bij woorden die een meervoud op *-s* hebben als ze het kenmerk [+ levend] hebben (*kruideniersmentaliteit*,
werknemersverklaring). (168-169)

Dit zijn slechts tendensen, waarmee bepaalde onmogelijkheden kunnen worden voorspeld. Aan deze tendensen kan er nog een toegevoegd worden: *-er*, /ər/, kan alleen optreden bij de kleine groep woorden die een meervoud op *-eren* hebben (*runderhart*, *kinderziel*) (verg. Don 381).

² De spelling *zonnenschijn* in plaats van *zonnenschijn* is een gevolg van een eigenaardige orthografische regel die bij de laatste spellingherziening is ingevoerd, maar die morfologisch niet van belang is. De *n* van *-en* wordt immers niet uitgesproken in standaard Nederlands.

Helaas, blijven de tussenklanken ook na diepgaandere analyse een struikelblok voor de student die Nederlands als tweede of vreemde taal wil leren, zoals uit het bovenstaande blijkt.

Samenvattend kan gezegd worden dat nominale samenvattingen in het Nederlands:

- a. onscheidbaar zijn
- b. als linkerlid N, V, Adj/Adv, Prep en Num kunnen bevatten
- c. een onveranderlijk linkerlid bevatten
- d. rechtshoofdig zijn, hetgeen betekent dat het rechterdeel woordsoort, geslacht en meervoudssuffix bepaalt
- e. een regelmatig klemtoonpatroon vertonen, waarbij de klemtoon op het linkerlid valt
- f. de stam als input hebben
- g. mogelijkwijze een verbindingsklank bevatten
- h. doorgaans uit twee leden bestaan, maar de mogelijkheid van recursie kennen.

2.3 COPULATIEVE SAMENSTELLINGEN

Een bijzondere groep van samenstellingen zijn de zg. copulatieve samenstellingen, ook wel met een op het Sanskriet teruggaande term ‘dvanda compounds’ genoemd. Deze samenstellingen hebben geen semantisch hoofd en zijn ook niet metonymisch te duiden.

- (27) priester-dichter
 minister-president
 prins-gemaal
 kindslaaf

Semantisch gezien dragen beide delen evenveel bij aan het geheel: een *priester-dichter* is een man die zowel priester is als dichter. Hij zou dus ook *dichter-priester* genoemd kunnen worden.

Opvallend is dat de meervoudsuitgang bij deze samenstellingen meestal na het tweede deel komt: *minister-presidenten* en niet **ministers-president*. *Prins-gemaal* heeft volgens het woordenboek als meervoud echter *prinsen-gemaal*. Hoe dan ook, slechts een lid krijgt een meervoudsuitgang, hetgeen aangeeft dat het hier niet om twee afzonderlijke woorden gaat en dat de combinatie dus onscheidbaar is. Dat het rechterdeel formeel als hoofd gezien kan worden blijkt uit *kindslaaf*, van *het kind* + *de slaaf*. Het woordgeslacht is *de kindslaaf* en volgt dus het geslacht van het rechterdeel.

Semantisch wijken deze copulatieve samenstellingen aanzienlijk af van de overige, formeel is het verschil geringer, zij het dat ze nooit een verbindingsklank hebben, maar daarentegen wel de mogelijkheid van recursie vertonen, zie bijvoorbeeld *priester-dichter-schilder*. Het klemtoonpatroon van deze groep wijkt echter weer wel af van de overige samenstellingen. *Kindslaaf* heeft accent op het linkerlid, de drie overige voorbeelden op het rechterlid.

3. POOLS

De traditionele opvatting, die in het begin van deze bijdrage geciteerd is, dat Slavische talen geen eigen samenstellingsproces kennen of gekend hebben, is inmiddels achterhaald, volgens Kolbusz-Buda.

Contemporary studies acknowledge a greater typicality of composition in the domain of Slavonic languages [...], or even reject the opinion of their foreign character (...). However, as historical research shows, compounding is in fact a word-formation process deeply rooted in the Polish morphological system, possessing its own pre-Slavonic patterns of composition [...]. A considerable productivity of composition in Polish shows that it is a word-formation process of full value and, as such, requires to be considered equal to derivation. (14)

Toch is samenstelling in het Pools en in andere Slavische talen van een andere importantie dan in het Nederlands, Engels of het Duits.

Slavic languages, exemplified here by Russian and Polish, differ clearly from German with respect to the formation of new lexical items and in particular compounding. Although compounding, and in particular nominal compounding, is a productive word-formation process in both languages, it is a less important means for expanding the lexicon than it is in German (and other languages, such as English), particularly since derivation is highly productive. (Finkbeiner en Schlücker 28)

Szymanek onderschrijft de opvatting van Finkbeiner en Schlücker.

Compounding accounts for a relatively small section of the Polish lexicon of morphologically complex words, compared to a language like English. However, the process is fairly productive in Modern Polish. Moreover, there are specific types of compounds and areas of the vocabulary which, in recent years, have shown a remarkable spread or revitalization of this process. ("I-E, Slavonic" 464-465; *Panorama* 217)

Kolbusz-Buda wijst erop dat er in de Poolse taalkundige literatuur twee begrippen samenstelling worden gebruikt.

Traditionally, Polish linguistic literature distinguishes between two denotations of the term *compound*. In a narrow sense the term refers to a word-formation type derived

from two roots bound by an interfix (*par-o-statek* ‘steamboat’, *gryz-i-piór* ‘penpusher’, *mocz-y-morda* ‘drunkard’). For the sake of clarity, this type of compound will henceforth be referred to as compound (proper) [...]. In a wider sense, however, all words composed of two and more bases devoid of a formal index of composition, i.e. an interfix, are also known as compounds. This includes such word-formation types as *juxtapositions* (*wieczne pióro* ‘fountain pen’, *panna młoda* ‘bride’) [...], *solid compounds* (*psu-brat* ‘rascal’, *dobra-noc* ‘good night’) along with the cited *compounds proper*. (“Peripheral Categories” 189)

In Kolbusz-Buda (*Compounding*) voegt ze aan de groep van juxtaposities ook nog dvanda-samenstellingen toe.

Juxtaposities bestaan uit meerdere woorden, die naar één referent of begrip in de werkelijkheid verwijzen, staan in een vaste volgorde en vertonen semantische specialisatie. In *wieczne pióro* ‘vulpen’, betekent het adjectief *wieczne* bijvoorbeeld letterlijk *eeuwig*. Het verschil met een echte samenstelling is dat beide woorden dus zowel *wieczne* als *pióro* ‘veer’ flexie kunnen vertonen. Bovendien gedragen zich wat betreft klemtoontoekenning nog als aparte woorden. Om die reden kunnen ze niet tot de samenstellingen gerekend worden (Kolbusz-Buda, *Compounding* 17-18).

Dvanda-samenstellingen gedragen zich in het Pools anders dan in het Nederlands (18). Een voorbeeld is *artysta-malarz* ‘kunstschilder’. In de genitief wordt dit *artysty-malarza*, waarbij beide elementen flexie vertonen. Bovendien behouden beide leden van deze ‘samenstelling’ hun eigen klemtoon, die overeenkomstig het Poolse penultimate klemtoonpatroon zowel op *artýsta* valt als op *málarz*, waardoor het duidelijk wordt dat het hier nog om twee onderscheiden zelfstandige woorden gaat en niet om een onscheidbare combinatie van twee woorden.

Solid compounds, een term geïntroduceerd door Szymanek, onderscheiden zich van de echte samenstellingen door het ontbreken van een verbindingsklank, in de Poolse taalkundige literatuur vaak een interfix genoemd of een intermorph. Een voorbeeld is de nachtwens *dobranoc* ‘goede nacht’ ontstaan uit *dobra* ‘goed’ + *noc* ‘nacht’.

Het is opvallend dat *dobranoc* fonologisch duidelijk één woord is. De klemtoon valt op de een na laatste lettergreep, dus *dobránoc*, terwijl dat in de woordgroep *dóbra nóć* is. Dit feit pleit ervoor om deze categorie tot de samenstellingen te rekenen. Anderzijds blijven beide delen van de combinatie flexie ondergaan. In de genitief en datief is de vorm *dobrejnocy*. Dit pleit tegen het samenstellingskarakter (19). Cetnarowska (282) wijst er echter op dat het merendeel van de solid compounds slechts inflectiesuffixen toelaat aan het eind van het rechterlid, hetgeen een argument voor het samenstellingskarakter van deze groep is.

Compounds proper zijn gewone samenstellingen en vertonen, net als Nederlandse samenstellingen, die kenmerken die cross-linguïstisch typerend geacht worden voor samenstellingen (Cetnarowska 287) en zoals uit de hierna volgende beschrijving zal blijken.

3.1 SAMENSTELLINGEN IN HET POOLS

Het merendeel van de Poolse samenstellingen bestaat uit nominale samenstellingen. Er bestaat daarnaast ook een productieve categorie van adjectivische samenstellingen. Samengestelde werkwoorden komen eveneens voor in het Pools, maar het gaat om een klein aantal, dat geenszins productief is. Tenslotte is er een zeer beperkte, versteende groep propositionele samenstellingen (Szymanek, *Compounding* 51). Hier beperken we ons, net als bij de behandeling van de Nederlandse samenstellingen, tot nominale samenstellingen.

Als eerste lid van een samenstelling kunnen zelfstandige naamwoorden (N), werkwoorden (V), bijvoeglijke naamwoorden (Adj), bijwoorden (Adv), telwoorden (Num) en voornaamwoorden (Pron) optreden. Als tweede lid worden ook werkwoordelijke stammen aangetroffen die echter via conversie in een zelfstandig naamwoord veranderd zijn. De volgende voorbeelden komen uit Szymanek ("I-E, Slavonic" 470; *Panorama* 223). De daaropvolgende analyse is deels gebaseerd op Szymanek (*Compounding* 51-56).

Wat de hier gepresenteerde data duidelijk maken, is dat samenstelling in het Pools gebeurt op basis van de stam van het samenstellende woord. De samenstelling *wodociąg* 'waterleiding(bedrijf)' bevat niet als eerste deel het zelfstandige naamwoord *woda* 'water', maar slechts de stam *wod-*. Voor het rechterdeel geldt hetzelfde: niet het volledige werkwoord *ciągnąć* 'trekken', maar de stam *ciąg-*. Poolse samenstellingen zijn onscheidbaar – de samenstelling *samolub* 'egoïst' kan niet uit elkaar gehaald worden tot bijvoorbeeld *samo* en *lub* of *sam* en *-olub* of *sam*, *o* en *lub* – en worden daarom aaneengeschreven. Hier worden ze voor de helderheid gesegmenteerd.

(28) Stam 1	+	Stam 2	Samenstelling
N oko		N dół	N ocz-o-dół
'oog'		'gat'	'oogkas'
V łamać		N strajk	N łam-i-strajk
'breken'		'staking'	'stakingsbreker'
A ostry		N słup	N ostr-o-słup
'scherp'		'zuil'	'piramide'
Num dwa		N głos	N dw-u-głos
'twee'		'stem'	'tweestemmig gezang'

N woda	V ciągnąć	N wod-o-ciąg
‘water’	‘trekken’	‘waterleiding(bedrijf)’
Adv szybko	V warzyć	N szyb-o-war
‘snel’	‘koken’	‘snelkookpan’
Pron sam	V lubić	N sam-o-lub
‘zichzelf’	‘houden van’	‘egoïst’
Num pierwszy	V kupić	N pierw-o-kup
‘eerste’	‘kopen’	‘recht van voorkoop’

Het belangrijkste kenmerk van een Poolse samenstelling, dus wat in de literatuur compounds proper worden genoemd, is dat er een verbindingsklank, een bindvocaal, of interfix of intermorph, moet staan tussen de samenstellende delen. Doorgaans is dit connectief, zoals het verbindende foneem ook wel genoemd wordt, *-o-*. Een aantal werkwoorden vereisen *-i-* of *-y-* en het telwoord *dwa* ‘twee’ krijgt altijd *-u-*. Dit interfix moet niet verward worden met een flexieuitgang.

Er zijn ook samenstellingen zonder interfix. Als het tweede deel het woord *mistrz* ‘meester’ bevat, is er vaak geen verbindingsklank nodig: *balet-mistrz* ‘balletmeester’. Als een van de samenstellende delen op een sonorant eindigt of daarmee begint, kan de interfix ook achterwege blijven: *północ* ‘middernacht’.

Samenstellingen zijn in het Pools fonologisch één woord, hetgeen betekent dat samenstellingen de normale klemtoonregel voor het Pools volgen en die luidt dat accent valt op de voorlaatste lettergreep. Dus tegenover elkaar staan de samenstelling *starodruk* ‘oude druk, antiquarisch boek’ en de nominale woordgroep *stary druk* ‘oude afdruk’.

Poolse samenstellingen hebben een hoofd en ze zijn voor het overgrote deel rechtshoofdig, zie bijvoorbeeld *drogowskaz* ‘wegwijzer’ van *droga* ‘straat’ en *wskazać* ‘wijzen’. Een *drogowskaz* is geen straat maar een wijzer, een richting-aanwijzer. *Czarnoziem* ‘zwarte aarde, humus’ van *czarna* ‘zwart’ en *ziemia* ‘aarde’ is een vorm van potaarde. Als er een werkwoordelijke stam in het linkerdeel zit, kan de samenstelling ook linkshoofdig zijn, zie *łamistrąk* ‘stakingsbreker’ van *łamać* ‘breken’ en *strąk* ‘staking’.

Wat ook voorkomt is dat de samenstelling niet alleen bestaat uit stam1+ interfix + stam2, maar dat er aan stam2 nog een derivatieveel nominaal suffix toegevoegd wordt. Zie bijvoorbeeld de samenstellingen in (29).

(29) obcokrajowiec ‘buitenlander’

< obcy ‘vreemd’ + interfix *-o-* + kraj ‘land’ + suffix *-owiec*³

³ Het suffix *-owiec* wordt niet uitsluitend in samenstellingen gebruikt. Het is een veel voorkomend suffix dat aan een concept, bezigheid of organisatie toegevoegd kan worden om een aanhanger van dit begrip, een deelnemer aan een activiteit of aangeslotene bij een organisatie aan te duiden. Zo vindt men naast *sport* ook *sportowiec* ‘atleet’.

drugoklasista ‘tweedejaars’
 < druga ‘tweede’+ interfix -o- + klasa ‘klas’ + suffix -ista⁴

Deze samenstellingen kunnen niet zonder dit woordvormende nominaal suffix voorkomen en kunnen dus samen met het interfix als een co-formatief beschouwd worden. Deze derivatieve suffixen, die niet specifiek zijn voor samenstellingen, moeten niet verward worden met flexiesuffixen.

Inflexie wordt bepaald door het hoofd, dus door het rechterdeel.

(30) oczodół	dwa oczodoły ‘twee oogkassen’
dwutygodnik	dwa dwutygodniki ‘twee tweewekelijkse tijdschriften’
pracodawca	dwóch pracodawców ‘twee werkgevers’
obcokrajowiec	dwóch obcokrajowców ‘twee buitenlanders’

Ook het woordgeslacht is afhankelijk van het rechterdeel: *gwiazdozbiór* ‘sterrenbeeld’ is mannelijk, omdat *zbiór* ‘verzameling’ mannelijk is, terwijl *gwiazda* ‘ster’ vrouwelijk is.

Tenslotte, Poolse nominale samenstellingen kunnen uit niet meer dan twee lexicale constituenten bestaan (Szymanek, “Compounding” 620; Finkbeiner en Schlücker 28). Dit betekent dat recursie niet mogelijk is.

Kort samengevat kenmerken Poolse nominale samenstellingen zich door het feit dat ze

- onscheidbaar zijn
- als linkerlid N, V, Adj/Adv, Pron en Num kunnen bevatten
- een onveranderlijk linkerlid bevatten
- rechtshoofdig zijn, hetgeen betekent dat het rechterdeel woordsoort, geslacht en flexie bepaalt
- een regelmatig klemtoonpatroon vertonen, waarbij de klemtoon op de een na laatste lettergreep valt
- de stam als input hebben
- vrijwel altijd een verbindingsklank bevatten, die systematisch bepaald wordt
- uit twee leden bestaan en niet de mogelijkheid van recursie kennen.

⁴ Het suffix *-ista* is evenmin specifiek voor samenstellingen. Het wordt gebruikt voor beroepsaanduidingen of voor groepsaanduidingen, zoals hier. Een voorbeeld van een niet-samen-gestelde vorm is *czolgista* ‘lid van een tankbemanning’ van *czolg* ‘tank’.

Zoals duidelijk zal zijn uit het bovenstaande komen de kenmerken waaraan Nederlandse en Poolse samenstellingen voldoen systematisch gezien grotendeels overeen en dat ondanks het feit dat samenstellingen in het Pools slechts een kleine hoeveelheid van de woordenschat uitmaken, terwijl die in het Nederlands juist een groot deel daarvan uitmaken. Om het een en ander overzichtelijk en inzichtelijk te maken hebben we de relevante kenmerken in een schema ondergebracht.

3.2 SCHEMATISCHE WEERGAVE VAN DE KENMERKEN IN HET POOLS EN NEDERLANDS

Kenmerken nominale samenstellingen	Pools	Nederlands
• onscheidbaarheid	+	+
• multicategoriale input linkerlid	+	+
• onveranderlijkheid linkerlid	+	+
• rechtshoofdigheid	+	+
• regelmatig klemtoonpatroon	+	+
• stam als input	+	+
• noodzakelijke verbindingsklank	+	+/-
• recursiemogelijkheid	-	+

4. DIDACTISCHE OVERWEGINGEN EN CONSEQUENTIES

Tweedetaalleerders hebben behoefte aan en baat bij patronen (Scheffler en Butzkamm), ook, of wellicht des te meer, als deze patronen overeenkomsten tussen de moedertaal en de doeltaal betreffen (Wach). Door zulke patronen direct te bespreken of door ze door de leerders zelf te laten ontdekken, kan een docent op een expliciete of impliciete manier aantonen welke taalelementen op een systematische manier overeenkomen (of verschillen) tussen twee (of meer) talen, ongeacht of ze op het klanksysteem, woordenschat of grammaticale structuren doelen. Aangezien leerders gediend kunnen zijn van zowel expliciete als impliciete lesmethoden (Ling), lijkt een combinatie van deze twee een goede uitweg omdat de docent dan kan inspelen op de behoeften van alle leerders en het ontwikkelen van het taalbewustzijn van de leerders bevorderd kan worden.

De didactische implicaties van het hier beschreven onderzoek betreffen dus vooral de systematiek, begrepen als patronen, waaraan een taaldocent op een expliciete of impliciete manier aandacht kan schenken, alsook het ontwikkelen van taalbewustzijn onder de leerders. In de context van samenstellingen in het Nederlands en het Pools is dat wellicht verrassend aangezien we hier te maken hebben met twee verschillende taalfamilies (Germaans en Slavisch) en er in het Nederlands meer (soorten) samenstellingen zijn. Zoals eerder echter is aangetoond, zijn er wel degelijk overeenkomsten tussen deze talen en is er genoeg stof voor een docent die Nederlands aan Poolstaligen doceert om ook met samenstellingen patronen te laten zien en de leerders een op systematiek gebaseerd begrijpelijk referentiekader te geven, en zodoende het leerproces te vergemakkelijken.

De expliciete aanpak spreekt voor zich. Een docent wijst er direct op wat de overeenkomsten (of verschillen) tussen twee talen zijn door een regel te geven en die dan te voorzien van een voorbeeld: het Nederlands kent net zoals het Pools N+N-samenstellingen en die hebben soms ook een verbindingsklank, neem het Poolse woord *latorośl* ‘scheut, kroost’ en het Nederlandse *schaapskop* en dan zie je een verbindingsklank in beide talen: *-o* in het Pools en *-s* in het Nederlands.

De impliciete aanpak houdt in dat de patronen als het ware verborgen zijn en de leerders ze zelf moeten ontdekken. Dit kan door middel van verschillende cognitieve strategieën: denkactiviteiten, vraagstukken en/of problemen oplossen, en concrete voorbeelden laten vergelijken met focus op zowel vorm als gebruik en als doel de leerders de patronen zelf te laten opmerken.

De impliciete aanpak lijkt hier om verschillende redenen de overhand te hebben: leren kan moeilijk plaatsvinden zonder opmerken/ontdekken (Schmidt, “The Role of Consciousness”, “Attention”), het engageert de leerders meer en geëngageerde leerders leren over het algemeen beter (Zhang), “het vermogen om relatief gemakkelijk taal te produceren voor communicatieve doeleinden steunt in grote mate op impliciete kennis” (Loewen 25), en het actief kunnen vergelijken tussen de doeltaal en de moedertaal maakt de leerders meer bewust van beide talen.

Ongeacht de aanpak, door bijvoorbeeld in een les over samenstellingen en verbindingsklanken in het Nederlands aan te tonen dat de moedertaal, in dit geval het Pools, een soortgelijk verschijnsel heeft, laat een docent zien dat er in de doeltaal niks vreemds gebeurt, waardoor hij of zij de leerders meer op hun gemak kan laten voelen. Tegelijkertijd groeit het taalbewustzijn van de leerders, zeker van de doeltaal, maar vaak ook van de moedertaal. Ter illustratie, niet elke moedertaalspreker van het Nederlands is zich ervan bewust dat de verbin-

dingsklank in samenstellingen een mogelijke meervoudsvorm, een oude naamval of gewoon een tussenklank kan zijn. Met andere woorden, door te vergelijken en contrasteren kan de impliciete kennis van de moedertaal meer expliciet gemaakt worden.

Een duidelijk nadeel voor de Pools-Nederlandse context is het feit dat een dergelijke docent een praktische kennis van beide talen zou moeten hebben. Maar elk nadeel heeft zo zijn voordeel. Ten eerste, in een moedertaal-leraar-is-best cultuur, geeft dit een kans aan de docenten die juist geen native speaker van de doeltaal zijn. En ten tweede, hetzelfde doel kan bereikt worden via een andere vreemde taal die zowel de docent als de leerders machtig zijn.

Door overeenkomsten tussen het Pools en het Nederlands aan het licht te brengen, kan een met Poolstaligen werkende docent Nederlands het leerproces van samenstellingen en verbindingsklanken in het Nederlands vergemakkelijken en mogelijk versnellen, en de les gevarieerder maken. Tegelijkertijd kan zo'n docent bijdragen tot de ontwikkeling van het taalbewustzijn van de leerders (Language Awareness), en wellicht ook dat van de docent zelf (Teacher Language Awareness), waardoor alle partijen beter geïnformeerd kunnen worden en de leerders in de toekomst hopelijk meer taalnieuwsgierig zullen zijn.

BIBLIOGRAFIE

- Bauer, Laurie. *English Word-Formation*. Cambridge UP, 1983.
- Booij, Geert. *The Morphology of Dutch*. Oxford UP, 2019.
- Booij, Geert, en Ariane van Santen. *Morfologie. De woordstructuur van het Nederlands*. Amsterdam UP, 2017.
- Cetnarowska, Bożena. "Compounds and Multi-Word Expressions in Polish." *Complex Lexical Units. Compounds and Multi-Word Expressions*, onder redactie van Barbara Schlücker, De Gruyter, 2019, pp. 279-306.
- Don, Jan. "IE, Germanic: Dutch." *The Oxford Handbook of Compounding*, onder redactie van Rochelle Lieber en Pavol Štekauer, Oxford UP, 2009, pp. 370-385.
- Donalies, Elke. *Grammatik des Deutschen im Europäischen Vergleich: kombinatorische Begriffsbildung*. Vol. 1: *Substantivkomposition*, Institut für Deutsche Sprache, 2004.
- Dressler, Wolfgang U. "Compound Types." *The Representation and Processing of Compound Words*, onder redactie van Gary Libben en Gonia Jarema. Oxford UP, 2006, pp. 23-44.
- Finkbeiner, Rita, en Barbara Schlücker. "Compounds and Multi-Word Expressions in the Languages of Europe." *Complex Lexical Units. Compounds and Multi-Word Expressions*, onder redactie van Barbara Schlücker, De Gruyter, 2019, pp. 1-43.
- Haas, Wim de, en Mieke Trommelen. *Morfologisch Handboek van het Nederlands*. 's-Gravenhage: SDU, 1993.

- Hacken, Pius ten. "Compounds in English, in French, in Polish, and in General." *SKASE Journal of Theoretical Linguistics*, vol. 10, nr. 1, 2013, pp. 97-113.
- Kolbusz-Buda, Joanna. *Compounding in Polish and English. A Morpho-Semantic Analysis of Synthetic Deverbal Compounds in Polish in the Light of Parallel Constructions in English*. 2014. Catholic U of Lublin, doctoraalscriptie.
- Kolbusz-Buda, Joanna. "Peripheral Categories in Polish Compounding." *Novel Approaches in Language, Literature and Cultural Studies*, onder redactie van Joanna Kolbusz-Buda en Katarzyna Kozak, Wydawnictwo UPH, 2014, pp. 189-213.
- Lieber, Rochelle, en Pavol Štekauer. "Introduction: Status and Definition of Compounding." *The Oxford Handbook of Compounding*, onder redactie van Rochelle Lieber en Pavol Štekauer, Oxford UP, 2019, pp. 3-18.
- Ling, Zheng. "Explicit Grammar and Implicit Grammar Teaching for English Major Students in University." *Sino-US English Teaching*, vol. 12, nr. 8, 2015, pp. 556-560.
- Loewen, Shawn. *Introduction to Instructed Second Language Acquisition*. Routledge, 2015.
- Marchand, Hans. *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation*. Otto Harrassowitz, 1960.
- Scheffler, Paweł, en Wolfgang Butzkamm. "Pattern Practice Revisited: From Syntax to Sense and Positive Emotions." *Neofilolog*, vol. 52, nr. 1, 2019, pp. 89-101.
- Schmidt, Richard. "Attention." *Cognition and Second Language Instruction*, onder redactie van Peter Robinson, Cambridge UP, 2001, pp. 3-32.
- Schmidt, Richard. "The Role of Consciousness in Second Language Acquisition." *Applied Linguistics*, vol. 11, nr. 1990, pp. 129-158.
- Szymanek, Bogdan. *A Panorama of Polish Word-Formation*. Wydawnictwo KUL, 2010.
- Szymanek, Bogdan. "Compounding in Polish and the Absence of Phrasal Compounding." *Further Investigations into the Nature of Phrasal Compounding*, onder redactie van Carola Trips en Jaklin Kornfilt, Language Science Press, 2017, pp. 49-79.
- Szymanek, Bogdan. "I-E, Slavonic: Polish." *The Oxford Handbook of Compounding*, onder redactie van Rochelle Lieber en Pavol Štekauer, Oxford UP, 2019, pp. 464-477.
- Wach, Aleksandra. *The L1 as a Consciousness-Raising Tool in Learning L2 Grammar*. Wydawnictwo Naukowe UAM, 2019.
- Zhang Zhe (Victor). "Learner Engagement and Language Learning: A Narrative Inquiry of a Successful Language Learner." *The Language Learning Journal*, vol. 50, nr. 4, 2020, pp. 378-392.

SAMENSTELLINGEN IN HET NEDERLANDS EN POOLS
– EEN VERGELIJKENDE ANALYSE EN ENIGE SUGGESTIES
VOOR HET TAALONDERRICHT

Abstract

In deze bijdrage worden Poolse en Nederlandse nominale samenstellingen vergeleken en worden, met het oog op het leren van Nederlands door Poolstalige studenten, de overeenkomsten tussen beide verschijnselen globaal in kaart gebracht. Dit, omdat het didactisch gezien een beter uitgangspunt biedt om uit te gaan van overeenkomsten. Voor het Nederlands wordt aan de hand van de literatuur eerst nagegaan wat het verschil is tussen een woordgroep en een samenstelling. Vervolgens worden de kenmerkende eigenschappen van nominale samenstellingen beschreven. Hierbij

ligt de nadruk op de semantische en formele rechtshoofdigheid, op het klemtoonpatroon en op mogelijke verbindingsklanken. Vervolgens worden, wederom op basis van de bestaande literatuur, vergelijkbare Poolse samenstellingen geanalyseerd en beschreven. Tenslotte wordt vastgesteld dat de kenmerkende eigenschappen van Nederlandse en Poolse nominale samenstellingen, hoezeer ze ook verschillen in frequentie, vrijwel volledig samenvallen. In de laatste paragraaf van dit artikel wordt uiteengezet waarom het didactisch beter is uit te gaan van overeenkomsten dan van verschillen.

Trefwoorden: (nominale) samenstellingen; rechtshoofdigheid; klemtoonpatroon; verbindingsklanken; vreemdetalenonderwijs; taalvergelijking; Nederlands; Pools; nadruk op overeenkomsten

COMPOSITA W JĘZYKU NIDERLANDZKIM I POLSKIM.
ANALIZA PORÓWNAWCZA I KILKA SUGESTII
DLA NAUCZANIA JĘZYKA

Streszczenie

W niniejszym artykule porównane zostały polskie i niderlandzkie composita rzeczownikowe. Skupiono się na podobieństwach między tymi dwoma zjawiskami i te podobieństwa opisano szeroko, aby pomóc w nauce języka niderlandzkiego studentom polskojęzycznym. Wybrano takie podejście, ponieważ podkreślanie podobieństw zamiast różnic stanowi lepszy dydaktyczny punkt wyjścia. W przypadku języka niderlandzkiego, na podstawie literatury przedmiotu, przeanalizowana została najpierw różnica między grupami słów a compositami. Następnie opisane zostały charakterystyczne właściwości złożzeń rzeczownikowych. Nacisk położono na prawidłowości semantyczne i formalne, schemat akcentów w compositach i możliwe interfiksy. Kolejno, ponownie w oparciu o istniejącą literaturę, przeanalizowane i opisane zostały porównywalne polskie złożenia. Wreszcie przedstawiono wniosek, że charakterystyczne właściwości niderlandzkich i polskich compositów rzeczownikowych, jakkolwiek by się nie różniły pod względem częstotliwości, są prawie całkowicie zbieżne. Ostatnia część artykułu to wyjaśnienie, dlaczego dydaktycznie lepiej jest zacząć od podobieństw niż od różnic.

Słowa kluczowe: composita (rzeczownikowe); schematy akcentów; interfiksy; nauka języków obcych; językoznawstwo kontrastywne; język niderlandzki; język polski; koncentracja na podobieństwach

COMPOUNDS IN DUTCH AND POLISH:
A COMPARATIVE ANALYSIS AND SOME SUGGESTIONS
FOR LANGUAGE TEACHING

Summary

In this contribution, Polish and Dutch nominal compounds are compared. The focus is on the similarities between the two phenomena and these similarities are broadly described to aid in the learning of Dutch by Polish-speaking students. This approach has been chosen, since stressing similarities instead of differences offers a better didactic starting point. For Dutch, the difference between a group of words and a compound is first examined on the basis of the literature. Next, the characteristic properties of nominal compounds are described. The emphasis here is on semantic and formal right-headedness, on the stress pattern of compounds and on possible linking elements.

Subsequently, again, based on the existing literature, comparable Polish compounds are analysed and described. Finally, it is established that the characteristic properties of Dutch and Polish nominal compounds, however much they differ in frequency, coincide almost completely. The last section of this article explains why it makes more sense to start with similarities than with differences when teaching about compounds.

Keywords: (nominal) compounds; right-headedness; stress pattern; linking elements; foreign language learning; contrastive linguistics; Dutch; Polish; focus on similarities